

Tanítómestereink

Orczy Lőrinc: Búcsúzás Abaúj vármegye reendeitől¹

Tekintetes Nemes Vármegye!

Jámbor eleink az emberek élete folyása által előfordulható dolgoknak jó vagy rossz ki-
meneteléről soha másképpen nem jövendöltek, hanem ezen köz példabeszéddel: *Elvალaszt-
ja hét tél, hét nyár.*² Majd szintén harmadszor múlik hetedik tél s hetedik nyár,³ hogy enge-
met idegent, esméretlent ezen tartományra vetett a sors. [...]

De mit hozhatok én elő ami tetszetes, fényes vagy különös dicséretre érdemes? Semmit
nem mutathatok, ami nevemnek valamely fényt, személyemnek nagy becsét adhatna kü-
lönösen; mert valami jó, díszes, dicséretes történt igazgatásom idejében, az mind közös
azon polgártársaimmal, kik vélem munkálkodtak. [...] Tésztek tehát különös megesmé-
réssel illendő köszönetet a nagyméltóságú, nagyságos, főúri és nemesi reendeknek, hogy
engemet sok és bizonyára nehéz és kétséges dolgokban bölcs tanácsokkal segítettek, mert
(hogy ifjabb s nevendék társaink is tudhassák) húsz esztendőnek forgása alatt ezen tar-
tomány felett is, nem mindenkor tetszett fel, nem mindenkor nyugodott le a nap szokott
tündöklő fényességében; voltak nekünk is ezen N. Vármegyében borongó felleges napjaink,
melyek villámlással, káros égiháborúkkal, záporokkal ijesztettek s rémítettek, melyeknek
elhárítására nagy lelkierő, fáradhatatlan munka és eltökélt jó szándék kívántatott... [...] Viseltük tehát közönségesen sorsunkat, mint illett férfiaknak, kik felséges fejedelmeket, élő
törvényeiket s hazájokat egyenlő buzgósággal, igaz színezés nélkül való hódolással tisztelik,
szeretik és szolgálják.

Ami a belső lélekesméretnek bizonyosságát illeti, dicsekedhetnék azzal, hogy az adózó
népnek pártfogása mindenkor szívemhez úgy odanőtt, hogy rövidségeknek orvoslásában,
terheinek kisebbitésében, és egyenlő el-osztásában különös buzgósággal iparkodtam [...].

Talán ugyan azt várná egy valaki, hogy én ezen díszes épületnek az új vármegyeházának
felépítésében keresem nevem és hivatalom viselésének dicséretét; távol legyen T. N. Vár-
megye! Tudom én (mivel magam is sokat építettem, és még többet építeni láttam), hogy az
ilyetén nagy és címeres épületekre sok ezer szegényeknek véres verejttéke vagyon tapasztva.
Jól tudom, hogy azon fehér mész, mely falait az illetén alkotmányoknak ékesíti, az sokszor

1 300 évvel ezelőtt Tarnaörsön született báró Orczy Lőrinc (1718–1789) tábornok, főispán, költő. Mária Terézia
védelmében sa-ját költségén lovasezredet szervezve részt vett a hétéves háborúban, tábornokként vonult vissza
a szolgálatból. Fáradozott a magyar nyelv felemeléséért; a nemzeti ellenállás költőjeként tartják számon, Bes-
senyi György köréhez tartozott. 1767 és 1784 között Abaúj vármegye főispáni helytartója, főispánja. Kassán
kapcsolatot teremtett Batsányi Jánossal és Kazinczy Ferencsel. Itt közölt beszédét, amelyből kitérünk gondolko-
dása, Kazinczy közölte *Orpheus* című folyóiratában. Forrásunk: Első folyóirataink: Orpheus. Sajtó alá rendezte:
Debreczeni Attila. Debrecen, 2001. 232–235. A szöveget a mai helyesíráshoz igazítottuk, megtartva a szerző
nyelvezetének sajátos vonásait. A kihagyásokat [...] jelzi. (A szerk.)

2 A régi szólás jelentése: hét év teszi nyilvánvalóvá valaminek a helyes voltát.

3 A háromszor hét arra utal, hogy Orczy 20 évvel ezelőtt kapta abaúji megbízatását.

a paraszt és pór nemzetnek könnyhullásával vagyon készítve, és néha vérrel is keverve; és azért, ha ilyen szemmel nézem ezen jeles épületet, inkább szomorú mint dicséretes látszatot mutathat. Mind-azonáltal más szemmel nézi azt azon polgár, ki hazájának s nemzetének boldogulását, régi szent törvényeinek megtartását a birodalomnak meg-maradásában helyezteti. Ezen ház, kit Vármegyházának nevezünk, tündöklő törvényeinknek úgyszólván tárháza. Itt vagyon s itt lesz hajdani nemes szabadságunknak örökös bizonyosága, és illetén kincseknek illet valójában, hogy [...] a régi setétes, nedves, szoros hajlék helyett új, jobb és csinosabb helynek készítésére iparkodtak.

Ne is sajnálja a N. Rend, kinek itt szolgáltatik ki a törvényes igazság! Ne sajnálja a vármegyebeli szegénység izzadozását, fáradságát és ereje vesztegetését, mivel az ő boldogsága úgy vagyon öszvekötvé némely szabadsággal, hogy amíglen itt veszi ügyének elintézését, sem lenyomatástól, sem akármi erőszakos rövidségtől nem félhet; itt veszi orvoslását, és könnyebbítését terhének, mivel itt ülnek és vigyáznak azon személyek, kiket az ország a szegények pártfogására kirendelt, és a helyes panaszokat az Igazság mérő serpenyőjébe hányván törvényes ítéletet tesznek. [...]

Immár, T. N. Vármegye, mivel célja beszédemnek búcsúvételre, hivatalomnak letételére vala intézve, meg kell vallanom szívbeli keserűségtől elnyomattatván, mindazokat ki nem mondhatom szóval, amiket érzek! Ha egy jó barát barátjától elválván könnyeket bocsát, hogyne hullassam én azokat, ki sok barátimtól elválni akarok. Úgy vagyon, T. N. Rendek, sok szíves barátimat, esmért szolgálataimat hagyom el én, de szívemben rekesztem, és emlékezetek mindenkor édes gyönyörködtető léssen, és hamvamig fennmarad. [...] Itt fekszik vállaimon látszatosan esztendeim súlya, erőtlenségem napról napra nevelkedik, megaggott, roskadó tagjaim már terhet nem bírnak; látás, hallás fogy, a bágyadt testben a lelkierő is hanyatlak. A T. N. Vármegyéhez vonzó, igaz szeretetemből azon törődtem én, miképpen vállasabb, erősebb, ifjabb, és oly erkölcsökkel bíró személyre háríthassam hivatalomat, kiről bizonyos lehessenek, hogy a T. N. Vármegyc igazgatását mind a felsőségnek, mind a N. Statusoknak elégtételével fogja viselhetni. [...]

Továbbá fogyatkozásimról és minden megtörtént megbántásról bocsánatot kérek. Jól lehet igyekeztem szerint *Nemini gravis fui*,⁴ történhetett azonban, hogy némelyeket a N. Statusok közül keményebben is intettem, dorgáltam; de illetén cselekedetem is, hogy vagy személyes vagy közönséges jóra vala intézve, lelkem esmérete bizonyítja.

Hátra vagyon, hogy ezen T. N. Vármegyének buzgó belső egyenes indulatból áldással fejezzem be búcsúzásomat. A mindenható Felség adjon hosszas boldog életet élni minden rendeknek, tartsa meg ezen T. N. Vármegyének tagjai között a szép egyességet, mely nélkül semminémű társaság nem állhat! Virágozzanak itt szünet nélkül a jó erkölcsök, szaporodjon népe, kereskedése, gazdagsága és minden világi javai; kövér aratás, bő szüret gyönyörködtesse a földmívtől községet, hogy úgy vígan szedhesse s hordhassa csűrjeibe munkájának béré! Csendes külső, belső békességet engedjen a Mindenható ezen Tartománynak, hogy úgy dicsőséges és szerencsés birodalma alatt felséges urunknak és királyunknak végzetlen áldomásiért, buzgó és vigasságos áldozatot mutathasson be naponként a nemzetek atyjának és gondviselőjének! [...]

4 Senkinek sem voltam terhére.